

בשר שאינו מחותך, שאינו מנוקר מחלב ומגידים אסורים, ושולח לה את הבשר בערבי שבתות, כאשר הזמן דחוק אז, ואפשר שלא תיתן לכה לראות שאינו כשר, כי מתוך שאינה בקיאה והזמן דחוק, סומכת על בעלה שודאי ניקרו [עיון יעקב].

ותמהינן: איני! והא רבא גופיה משדר [היה שולח] בשר שאינו מחותך לאשתו?!

ומשינינן: שאני אשתו של רבא, שהיתה בת רב חסדא, דקים ליה לרבא בנה דבקיאה [יודע היה בה רבא שבקיאה היא], ותבחיין בקלות שהבשר ששלח לה אינו מנוקר.

רבי יוחנן, כי מטי להאי קרא, בכי: "והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות".

אמר: עבד שרבו ממציא לו רעות וצרות, האם תקנה יש לו?!

מאי רעות וצרות?

אמר רב: רעות שנעשו צרות [סמוכות, כנשים צרות הדרות בבית אחד] זו לזו. כגון זיבורא [הכשת נחש] ועקרבא [ועקיצת עקרב], רש"י.⁽⁷⁾

וממשיכה הגמרא לפרש את הכתוב "אם טוב ואם רע":

ושמואל אמר: זה הממציא [הרגיל להמציא, רש"י] מעות לעני רק בשעת דחקו, ולא קודם שעת הדחק. שאם היה ממציא לו קודם, יכול היה העני לבקש מזונותיו, ולקנותן בשעת הזול.

אמר רבא: היינו דאמרי אינשי: זוזא לעלא, לקנות תבואה, לא שכיח לו לעני. ואילו לתליתא, לקנות פת, שהיא יקרה מקניית תבואה — שכיח לו לעני.

כתיב "וחרה אפי בו ביום ההוא, ועזבתים, והסתרתני פני מהם, והיה לאכול".

ויש לדרוש את המילה "מהם", לפנים ולאחור [עיון יעקב]:

אמר רב ברדלא בר טביומי אמר רב: כל שאינו בהסתר פנים, שאינו צועק מצרות הבאות עליו, ומתפלל ואינו נענה, בהכרח שאינו מהם, מזרע ישראל, שהרי עליהם הכתוב אומר "והסתרתני פני מהם".

וכן כל שאינו ב"והיה לאכול" [שהגויים אינם שוללים את ממונו], אינו מהם, מזרע ה-ב ישראל.

אמרו ליה רבנן לרבא: הרי מר, לא בהסתר פנים איתיה, ולא ב"והיה לאכול" איתיה [אין בך לא זה ולא זה, שהינך עתיר נכסים].

אמר להו: מי ידעיתו כמה משדרנא בצנעא בי שבור מלכא [וכי יודעים אתם כמה מתנות צריך אני לשלח בצנעא לביתו של המלך כדי שלא יקחו ממני את ממוני]?!

אפילו הכי, יהבו ביה רבנן עינייהו [נתנו בו חכמים את עיניהם, דהיינו, החשיבוהו כעשיר].

אדחכי, בינתיים, שדור דכי שבור מלכא,

7. כתבו התוספות, שרפואת הכשת הנחש הפוכה מרפואת עקיצת העקרב, ורפואתו של זה קשה

"לה" לידי חשדא, דהיינו הנתינה, שהיא גורמת שיחדשו הן אותו והן אותה באתנן.

וגרבוהו [שלהו מבית המלך ושללו את ממונו של רבא].

אמר רבא: היינו דתניא: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם – או מיתה או עוני.

כתיב: "ואנכי הסתר אסתיר פני מהם ביום ההוא", ומשמע שרק את פני אסתיר.

אמר פירש רבא: אמר הקב"ה: אף על פי שהסתרתני "פני" מהם [על דרך שנאמר: ודבר ה' אל משה פנים אל פנים], מכל מקום בחלום אדבר בו, אפילו בזמן הסתר פנים.

רב יוסף אמר: אף שסתיר הקב"ה פניו מאתנו, הרי ידו נטויה להגן עלינו.

שנאמר: ובצל ידי כסיתיך!

וכמו שנאמר: ואף גם זאת, בהיותם בארץ אויביהם – לא מאסתים ולא געלתם לכלותם [עיון יעקב].

רבי יהושע בן חנניה הוה קאי בי קיסר [היה עומד בבית הקיסר] בויכוח עם אחד האפיקורסים שאינם מאמינים בדברי חז"ל, כמו הצדוקים.

אחוי ליה ההוא אפיקורסא [הראה אותו אפיקורס לרבי יהושע ברמז]: אתם הנכם עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה [עם שהחזיר אדונו פניו ממנו].

אחוי ליה רבי יהושע אף הוא ברמז: אבל ידו נטויה עלינו.

אמר שאל ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניה:

מאי אחוי לך [מה רמוז הוא לך], ומה ענית לו?

ואמר לו רבי יהושע: הוא רמוז לי: עמא דאהדרינהו מרא לאפיה מיניה. ואנא מחוינא ליה [ואני רמזתי לך]: אבל ידו נטויה עלינו.

אמרו שאלו ליה להווא מינא:

מאי אחויית ליה [מה רמזת לך], וענה: עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניה.

ומאי אחוי לך [ומה ענה לך רבי יהושע]?

אמר אותו המין: לא ידענא [איני יודע], כלומר: לא הבנתי תשובתו.

אמרו בבית הקיסר: גברא דלא ידע מאי מחו ליה במחוג [אדם שאינו יודע מה מראים לו ברמז], וכי אטו יחוי קמי מלכא [לפני המלך]!?

אפקוהו וקטלוהו [הוציאו את אותו המין והרגוהו].

כי קא ניחא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה [כשעמד רבי יהושע למות], אמרו ליה רבנן לרבי יהושע: מאי תיהוי עלן מאפיקורוסין [מה יהא עלינו מן האפיקורסים]? כלומר: מי יריב ויתוכח עמם?

אמר להם רבי יהושע: אין לכם ממה לדאוג, שהרי אמר הכתוב: "אבדה עצה מבנים, נסרחה חכמתם". כיון שאבדה עצה מבנים, נסרחה חכמתן של אומות העולם. ולפיכך, משאמות אני, אף אלו העומדים לנגדי תסרח חכמתם, ותוכלו להם בעצמכם.

לזה, ונמצא שאין לו תקנה. וזה הוא שאמרו "שנעשות צרות זו לזו".

ואי בעית אימא, מהכא: "ויאמר עשו אל יעקב: נסעה ונלכה ואלכה לנגדך" – בשוה.

רבי אילא הוה פליק בדרגא דבי רבה בר שילא [היה עולה במעלות של רבה בר שילא]. שמעיה לינוקא דהוה קא קרי [ושמע ילד שהיה קורא]: "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח, ומגיד לאדם מה שיחור".

אמר רבי אילא: עבד שרבו מגיד לו מה שיחור, האם תקנה יש לו?!

מאי "מה שיחור"?

אמר רב: אפילו שיחה יתירה, דברי שחוק, שבין איש לאשתו קודם תשמיש, מגידים לו לאדם בשעת מיתה, כי אין לו לאדם לעשות כן.

איני, הרי רב עצמו היה עושה כן??

והא רב כהנא הוה גני תותיה פוריה דרב [רב כהנא שכב תחת מטתו של רב כדי ללמוד ממנו איך לנהוג] ושמעיה דסח, וצחק, ועשה צרכיו [שמע את רב שהיה מדבר וצוחק שיחה בטילה של ריצוי תשמיש ואחר כך שימש].

אמר רב כהנא [בקול]: דמי פומיה דרב כמאן דלא טעים ליה תבשילא [נדמה, כי פיו של רב מעולם לא טעם טעמו של תבשיל! כלומר: נשמע הוא כמי שלא שימש מעולם, שהוא נוהג קלות ראש זו לתאווה. רש"י ברכות].

אמר ליה רב לרב כהנא: כהנא! פוק לאו אורח ארעא [צא, אין זה דרך ארץ].

הרי שאף רב עצמו שחק עם אשתו?!

ומשנינן: לא קשיא:

כאן – במעשה דרב – מיירי דצריך לרצויה לאשתו.

הא – דשיחה יתירה – מיירי בדלא צריך לרצויה.

כתיב: "ואם לא תשמעוה, במסתרים תבכה נפשי מפני גוה".

אמר פירש רב שמואל בר איניא משמיה דרב: מה שאמר הכתוב "במסתרים" ולא "בסתר" [מהרש"א]: מקום יש לו להקב"ה ו"מסתרים" שמו.

מאי "מפני גוה"?

אמר רב שמואל בר יצחק: מפני גאוותן של ישראל [גדולתם של ישראל], שניטלה מהם וניתנה לעובדי כוכבים.

רבי שמואל בר נחמני אמר: מפני גאוותה של מלכות שמים שניטלה, [ב"ח] וניתנה לפסילים [רש"י ירמיה].

ותמהינן: ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה עד שהכתוב אומר: תבכה נפשי?!

והאמר רב פפא: אין עציבות לפני הקב"ה! שנאמר: הוד והדר לפניו, עוז וחרוה במקומו?!

ומשנינן: לא קשיא: (1)

1. בפירוש רבינו חננאל משמע שמפרש היפוך דברי רש"י, דבכתי בראי איכא בכיה. שפת אמת.

הא בבתי גוואי [בחדרים הפנימיים] דהיינו "מסתרים", איכא בכיה.

הא בבתי בראי [בחדרים החיצוניים], עוז וחדוה. (2)

ואכתי תמהינן: האם בבתי בראי לא תיתכן בכיה של הקב"ה!?

והא כתיב: "ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא [של חורבן בית המקדש] לבכי ולמספר, ולקרח, ולחגור שק"?!¹

ומשינן: שאני חרבן בית המקדש, דאפילו מלאכי שלום בכו, שנאמר: "הן אראלם צעקו חוצה, מלאכי שלום — מר יבכיון".

כתיב: "ודמע תדמע ותרד עיני דמעה, כי נשבה עדר ה'".

אמר רבי אלעזר: שלש דמעות הללו ["דמע" "תדמע" "תרד עיני דמעה"] — למה?

דמעה אחת על מקדש ראשון שנחרב.

ודמעה אחת על מקדש שני שחרב.

ודמעה אחת על ישראל שגלו ממקומן.

ואיכא דאמרי: דמעה אחת על ביטול תורה.

ומקשינן: בשלמא למאן דאמר: על ישראל שגלו ממקומן, היינו דכתיב: כי נשבה עדר ה'.

אלא למאן דאמר: על ביטול תורה, מאי "כי נשבה עדר ה'?"

ומפרשינן: כיון שגלו ישראל ממקומן, אין לך ביטול תורה גדול מזה.

תנו רבנן: שלשה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום:

א. על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק.

ב. ועל שאי אפשר לעסוק בתורה, שהוא עם הארץ ואינו מבין כלל, ובכל זאת עוסק בתורה ללמוד וללמד בשיבוש, ושבתא כיון דעל על [עיון יעקב³].

ג. ועל פרנס המתגאה על הציבור.

רבי הוה נקיט ספר קינות [מגילת איכה], וקא קרי בגויה [החזיק בו והיה קורא בו].

כי מטא להאי פסוקא [כשהגיע לפסוק זה]: "השליך משמים ארץ תפארת ישראל" — נפל ספר הקינות מן ידיה שלא בכוונה, ומתוך כך נזכר לפרש הפסוק [מהרש"א], ואמר: כמה גדולה השלכה זו מן השמים לארץ, שהיא מאיגרא רם לבירא עמיקתא [מגג גבוה לבור עמוק].

רבי ורבי חייה הוו שקלי ואזלי באורחא [היו הולכים בדרך]. כי מטו לההוא מתא, אמרי [כשהגיעו לאחד הערים, שאלו את בני העיר]: האם איכא צורבא מרבנן הכא [היש כאן תלמיד חכם], נזיל וניקביל אפיה [שנלך להקביל פניו]?

אמרי להו: איכא צורבא מרבנן הכא, ומאור עינייהו הוא [יש כאן תלמיד חכם וסגי נהור הוא]!

אמר ליה רבי חייה לרבי: תיתב את [שב

2. ראה מהרש"א בכיור ענין זה.

3. והמהרש"א ביאר באופן אחר, ראה שם.

אמר ליה רבי יעקב לרבו: מי זוטרי מאי דכתיב בהו ברבנן [וכי קטנה היא מה שנאמר]: "ויחי עוד לנצח, לא יראה השחת, כי יראה חכמים ימותו"?!

ומה הרואה חכמים במיתתן — יחיה, וכמו שנאמר "ויחי עוד לנצח", הרואה אותם בחייהן — על אחת כמה וכמה.

רב אידי, אבוה דרבי יעקב בר אידי, הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי רב [היה הולך בניסן מהלך שלשה חדשים לישיבה, שוהה בה יום אחד, והולך שוב, כדי להגיע לביתו בסוכות לשמח את אשתו].

והו קרו ליה רבנן [כינו אותו החכמים]: בר בי רב דחד יומא [בן ישיבה ליום אחד].

חלש דעתיה. קרי רב אידי אנפשיה [חלשה דעתו של רב אידי, וקרא על עצמו את הפסוק]: "שחוק לרעהו אהיה".

אמר ליה רבי יוחנן לרב אידי: במטותא מינך, לא תעניש להו לרבנן [בבקשה ממך אל תגרום שיענשו החכמים בגללך].

נפק רבי יוחנן לבי מדרשא [יצא רבי יוחנן לבית המדרש] ודרש על הכתוב "ואותי יום יום ידרשון, ודעת דרבי יחפצון":

וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו, שהכתוב אומר: יום יום ידרשון?!

אלא לומר לך: כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה, מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה.

אתה במקומך ואל תלך], כדי שלא תזלזל בנשיאותך. איזיל אנא ואקביל אפיה [אלך אני לבדי ואקביל פניו].

ואפילו הכי תקפיה רבי לרבי חייא, ואזיל בהדיה [תקפו והלך עמו] אל אותו תלמיד חכם. (4)

כי הו מיפטרי מיניה [כשנפטרו ממנו] ברך אותו תלמיד חכם את רבי חייא ורבי, ואמר להו:

אתם הקבלתם פנים שלי הנראים ואינן רואין [שהרי סגי נהור היה], לכן תזכו לראות פנים של הקב"ה הרואים ואינן נראין! כלומר: תזכו לעלות לרגל.

אמר ליה רבי לרבי חייא: איכו השתא מנעתן מהאי ברכתא [כמעט מנעת אותי מקבלת ברכה זו] כשלא רצית שאלך עמך אליו.

אמרו ליה רבי חייא ורבי לאותו תלמיד חכם: מומאן שמייעא לך שכל כך גדולה היא הקבלת פני תלמיד חכם?

אמר להם אותו תלמיד חכם: מפרקיה דרבי יעקב שמייע לי.

דרבי יעקב איש כפר חיטייא הוה מקביל אפיה דרביה כל יומא [היה מקביל פני רבו בכל יום].

כי קש [כשהזקין] רבי יעקב, אמר ליה רבו לרבי יעקב: לא נצטער מר דלא יכול מר [אל תצטער שאינך יכול להקביל פני].

4. כתב הטורי אבן: מכאן מוכח שנשיא שמחל על כבודו, כבודו מחול. ובשפת אמת דחה

והרי **עד הכא** [עד ירושלים] — **מאן אתייה** א-1
[מי הביאן]?!]

כלומר: הרי אין חיוב ראייה אלא במי שיכול לעלות ברגליו מביתו לירושלים, ואין די במה שיכול לעלות ברגליו מירושלים להר הבית. וכיון שכן, למה יהיה קטן זה צריך חינוך, והרי אף אילו היה גדול היה פטור?⁽¹⁾

אמר תירץ ליה אביי:

עד הכא [עד ירושלים], **אימיה**, **דמחייבא בשמחה אייתיתיה** [בא הקטן עם אמו שחייבת לבוא לירושלים כדי לשמוח בחג עם בעלה, דעל השמחה נצטוו נשים דכתיב "ושמחת אתה וביתך". רש"י] —

אבל **מכאן ואילך** [מירושלים להר הבית, שאין אמו חייבת לבוא], רק אם יכול לעלות ולאחוז בידו של אביו, ולעלות כך מירושלים להר הבית, חייב. ואי לא, פטור.

השיב [הקשה] **רבי תחת בית הלל**, **לדברי בית שמאי**, שהיו אומרים, אף קטן שאינו יכול להלך ברגליו חייב בחינוך, כל שיכול לרכוב על כתיפו של אביו:

וכן במדת פורענות יום אחד נחשב לשנה, דכתיב בדור המדבר אחר חטא המרגלים: "ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה. במספר הימים אשר תרתם את הארץ".

וכי ארבעים שנה חטאו? והלא ארבעים יום בלבד חטאו?⁽⁵⁾

אלא לומר לך: כל העובר עבירה אפילו יום אחד בשנה, מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה.

שנינו במשנה: אי זהו קטן [שהוא פטור מחינוך לראייה]: כל שאינו יכול לרכוב על כתיפו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים: כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית:

הסוגיה להלן מתבארת על פי שיטת התוספות ב ב ד"ה וכל.

מתקופה לה רבי זירא, על מה שמבואר במשנתנו, שחייב הקטן בחינוך כל שיכול לעלות מירושלים להר הבית עם אביו. ומשמע, אף קטן שאינו יכול לעלות מביתו לירושלים:

דבריו, כי הוא עצמו ודאי יכול לזלזל בכבודו.

5. צריך ביאור למה לי אריכות זו, והרי הכתוב אומר: במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום. יום לשנה, יום לשנה, תשאו את עוונותיכם ארבעים שנה, אחרונים.

1. כתב החזון איש קכט א: בפשוטו היה נראה לפרש דברי הגמרא כך:

כיון שאינו בירושלים, אין לחייבו בחינוך. כי

להביאו לירושלים אין חובה מצד חינוך, כיון דאינו עיקר המצוה אלא מכשירי מצוה, ראה שם.

אי נמי, עיקר הקושיא היא מפני שהוא צריך לאמו, ואין לחייבו בחינוך כיון שאין יכול לעזוב את אמו.

אלא, שהביא מדברי התוספות לעיל ב ב, שהוכיחו מסוגיא זו, דכל שאינו יכול לעלות מביתו, הרי זה בכלל מי שאינו יכול לעלות ופטור מן הראייה. ומוכח כפי שנתבאר בפנים.